

LEDA

LEKSIKOGRAFER
I DANMARK

LEDA-Nyt nr. 74 – november 2022

ISSN 1603-7006 Redigeret af Asgerd Gudiksen

Meddelelser fra bestyrelsen	s. 2
Indkaldelse til medlemsmøde	s. 3
Referat af generalforsamlingen 2022	s. 4
Årsberetning 2021-2022 (fremlagt på generalforsamlingen)	s. 6
Mette-Marie Møller Svendsen: 90 år er ingen alder – Peter Skautrup Centret fylder år	s. 7
Patrick Leroyer og Henrik Køhler Simonsen: Rapport fra 16. Konferensen om Leksikografi i Norden, Lund 27.-29. april 2022	s. 12
Kend din leksikograf	s. 14
Kort nyt fra den leksikografiske verden	s. 17

Medlemsmøde

Henrik Gottlieb

**Det danske bidrag til anglicisme-databasen GLAD:
Om definitioner, lemmaselektion og balancegangen mellem intuition,
ordbøger og korpora.**

Torsdag den 3. november kl. 15-17

Se nærmere på side 3

Meddelelser fra bestyrelsen

Imellem hvert nyhedsbrev lægges nyheder på vores hjemmeside: <http://leksikografer.dk>.

LEDA-Nyt udgives af Foreningen af Leksikografer i Danmark (LEDA) og udkommer to gange om året. LEDA-Nyt udsendes fast til LEDA's medlemmer, og ældre numre af tidsskriftet kan desuden downloades fra LEDA's hjemmeside (www.leksikografer.dk).

Bidrag til næste nyhedsbrev sendes til formanden senest 1. februar 2023

Dette nummer er redigeret af Asgerd Gudiksen

LEDA er en forening der fungerer som forum for praktisk og videnskabeligt ordbogsarbejde og ledes af en bestyrelse, som frem til næste generalforsamling består af:

Asgerd Gudiksen (Ømålsordbogen, NorS, Københavns Universitet), formand, gudik@hum.ku.dk

Ida Elisabeth Mørch (lex.dk), kasserer, leksikografer@gmail.com

Malene Ullerlund Madsen (Ordbogen A/S), mum@ordbogen.com

Patrick Leroyer (Center for leksikografi, Aarhus Universitet), pl@cc.au.dk

Mette-Marie Møller Svendsen (Jysk Ordbog, Peter Skautrup Centret, Aarhus Universitet), mms@cc.au.dk

Susanne Lervad (Center for Tekstilforskning, Saxo, Københavns Universitet), npf698@hum.ku.dk

Henrik Køhler Simonsen (MSC, Copenhagen Business School), hks.msc@cbs.dk

CVR: 37588997

Kontingent for medlemskab af Foreningen af Leksikografer i Danmark (LEDA) 150,- DKK

Kontingentet kan indbetales via netbank: reg.nr. 5301 konto 0275666.

Henvendelse vedrørende indmeldelse og adresseændring sker til foreningens kasserer. Øvrige henvendelser rettes til formanden.

Medlemsmøde den 3. november klokken 15-17

Henrik Gottlieb

Det danske bidrag til anglicisme-databasen GLAD: Om definitioner, lemmaselektion og balancegangen mellem intuition, ordbøger og korpora.

I dette foredrag vil jeg – med fokus på det danske bidrag – præsentere verdens første komparative registrant over anglicismer, GLAD (Global Anglicism Database). Denne database, som snart vil blive offentligt tilgængelig, omfatter 20 sprog (3 asiatiske og 17 europæiske), herunder dansk. Som formand for GLAD-netværket og ophavsmand til det danske bidrag vil jeg i dette foredrag fortælle dels om baggrunden og det teoretiske fundament for GLAD-projektet, dels om mine erfaringer med indsamling af de henved 15.000 danske anglicismer som basen nu rummer.

I februar 2022 blev databasen tilgængelig for bidragyderne til de involverede sprog. Svarende til erfaringerne med sammenligninger af anglicismeinventaret i traditionelle ordbøger harmoniserer antallet af indførsler for de enkelte sprog i GLAD ikke altid med hidtidig forskning og/eller almindelige antagelser mht. engelskpåvirkning af de forskellige sprog – til trods for at vi i GLAD-styringsgruppen har udarbejdet ret præcise retningslinjer for optagelsen af engelskbaserede ord og konstruktioner. Blandt de repræsenterede europæiske sprog er det dog – som forventet – de germanske sprog, med dansk i spidsen, som ligger højest mht. antallet af anglicismer.

Jeg vil i mit foredrag forklare hvorfor dansk ligger så højt hvad angår *anglicismeforråd* – hvilket ikke ens ensbetydende med en rekord i *anglicismetæthed*. En af årsagerne er den benyttede indsamlingsmetode, som bestod af tre faser:

- 1) I perioden 2017-21 noterede jeg i GLADs Excel-skabelon alle danske anglicismer som jeg (via almindelig læsning og lytning) vurderede var indgået i sproget efter 1997, hvor Knud Sørensens store anglicismeordbog udkom.
- 2) I 2021 gennemgik jeg alle 5.000 opslagsord markeret med 'engelsk' i Nye Ord i Dansk, ligesom jeg foretog diverse kontrolsøgninger i bl.a. Korpus TiDK. Endvidere gennemgik jeg Sørensens 1997 for at supplere med optagelsesværdige ord og vendinger.
- 3) I januar 2022 tilføjede jeg flere tusind førstebeleg og fjernede et par hundrede tvivlsomme kandidater fra min interne liste – herunder især hvad der ifølge ODS måtte betegnes som tidlige gallicismer eller germanismer.

Trods vores ønsker i GLAD-styringsgruppen om ensartethed i lemmaselektion og -rubricering på tværs af sproggrænserne er der stadig uløste problemer – ikke mindst pga. forskellige leksikografiske tilgange blandt bidragyderne for hhv. germanske og romanske sprog. Dette skisma er – foruden selve spørgsmålet om hvad der udgør en anglicisme – et af de temaer jeg håber vi på mødet kan få en frugtbar debat om.

Torsdag den 3. november kl. 15-17
Københavns Universitet Amager (Søndre Campus)
Bygning 21, Karen Blixens vej 1
lokale 21.0.19.

Referat af LEDAs generalforsamling 31. marts 2022 kl. 16.00

Generalforsamlingen blev afholdt på Københavns Universitet Amager, Emil Holms Kanal 4, lokale 23.2.39, med mulighed for digital deltagelse over Zoom.
I alt 8 deltog fysisk, og 6 deltog via Zoom.

Dirigent: Sussi Olsen

Referent: Malene Nellemann Madsen

Dagsorden ifølge vedtægterne:

1. Valg af dirigent og referent.
2. Formanden aflægger beretning.
3. Kassereren fremlægger det reviderede regnskab.
4. Fastsættelse af kontingent.
5. Valg af formand, to bestyrelsesmedlemmer og en suppleant. På valg er formanden Asgerd Gudiksen (indvalgt 2018), bestyrelsesmedlemmerne Patrick Leroyer (indvalgt 2016) og Jonas Jensen (indvalgt 2018) samt suppleant Susanne Lervad (indvalgt 2018).
6. Valg af revisor og revisorsuppleant. På valg er Christian Becker-Christensen og Anita Ågerup Jervelund.
7. Forslag.
8. Eventuelt.

Ad 1.

Sussi Olsen blev valgt til dirigent og Malene Nellemann Madsen til referent.

Ad 2. Formandens beretning

Formandens beretning kan læses i sin helhed i LEDA-Nyt 74.

Ad 3. Kassereren fremlægger det reviderede regnskab

Foreningen har 64 betalende medlemmer. I 2021 og 2022 er der kommet 4 nye medlemmer; 1 medlem har meldt sig ud af foreningen, og 5-6 vil blive slettet fra listen efter at de ikke har betalt i 2-3 år. Der er endnu 15-20 medlemmer som ikke har betalt årets kontingent, og de vil få en rykker inden længe.

Kontingentet er 150 kr., men 2021 har været et særligt år med en meget stille økonomi. Vi besluttede nemlig at der ikke skulle betales kontingent, fordi vi i 2020 ikke havde brugt særlig mange penge pga. corona. I år har foreningen et driftsunderskud på 2.335 kr.

Kassereren (Ida Elisabeth Mørch) fortalte at hun formoder at livet bliver lettere fremover, hvor NFL's kontingent fra danske medlemmer er helt ude af LEDAs kasse. Skiftet til AL Bank har i øvrigt været en fornøjelse, da den er både bedre og billigere.

Det blev nævnt at LEDA, efter at være blevet opfordret til at bruge lidt penge på at glæde medlemmerne, gav drikkevarerne ved sidste medlemsmiddag.

Ad 4. Fastsættelse af kontingent

Kontingentet fastholdes på 150 kr. pr. år.

Ad 5. Valg til bestyrelsen

På valg var formand Asgerd Gudiksen, bestyrelsesmedlemmerne Patrick Leroyer og Jonas Jensen og suppleant Susanne Lervad.

Asgerd Gudiksen, Patrick Leroyer og Susanne Lervad modtog alle genvalgt.

Jonas Jensen ønskede ikke genvalg, og bestyrelsen foreslog Mette-Marie Møller Svendsen fra *Jysk Ordbog*. Hun var villig til opstilling og blev valgt ind.

Bestyrelsen omfatter således indtil næste generalforsamling: Asgerd Gudiksen (formand), Ida Elisabeth Mørch (kasserer), Patrick Leroyer, Malene Nellemann Madsen, Mette-Marie Møller Svendsen og suppleanterne Susanne Lervad og Henrik Køhler Simonsen.

Ad 6. Valg af revisor og revisorsuppleant

På valg var Christian Becker-Christensen og Anita Ågerup Jervelund som begge modtog genvalg, hvilket generalforsamlingen tilsluttede sig.

Ad 7. Forslag

Der var ikke indkommet nogen forslag.

Ad 8. Eventuelt

Formanden fortalte at bestyrelsen har drøftet muligheden for at tage på besøg hos Ordbogen A/S i Odense. Der blev talt om transportmuligheder og om hvad et sådant besøg skulle fokusere på. Generelt var der interesse for det, så bestyrelsen vil tale om hvordan et evt. foredrag skulle vinkles for at være interessant for leksikografer. Formanden fortalte i øvrigt at Henrik Gottlieb har tilbudt at komme og fortælle om projektet GLAD til efteråret.

Jonas Jensen takkede formelt af efter sin tid i bestyrelsen, og Asgerd Gudiksen takkede Jonas på foreningens vegne.

Henrik Køhler Simonsen kom med et forslag om at LEDA skulle ansøge om midler fra foreningen Nordplus, som bidrager med penge til projekter der styrker det nordiske sprogområde, og sagde i øvrigt at han gerne ville stå i spidsen for en sådan ansøgning. Der blev talt lidt frem og tilbage om at det vil sætte LEDA i en ny situation hvis der ansøges om fælles midler, da LEDA traditionelt mere har været et forum for vidensdeling end et reelt arbejdsfællesskab. Der var dog enighed om at det er interessant at overveje det nærmere. Formanden opfordrede folk til at tænke over det, og så vil bestyrelsen drøfte på næste møde om LEDA kan iværksætte og facilitere den slags arbejde.

Sussi Olsen fortalte om en terminologisk konference hun havde været på, som understregede at Danmark har udfordringer med de terminologiske ressourcer, og at de fleste andre lande er langt foran Danmark, når det kommer til terminologi. Både Sussi Olsen og Susanne Lervad kunne fortælle om forskellige problemstillinger inden for terminologiverdenen, bl.a. fordi vi i Danmark har mange forskellige små miljøer, der arbejder hver for sig, men ikke fælles indsatser på samme måde som i andre lande. Måske giver disse problematikker endnu mere anledning til at diskutere Henriks forslag? Formanden pointerede at vi bør have et medlemsmøde om netop disse problemstillinger.

Årsberetning for LEDA for året 2021-2022 ved formanden

Medlemsmøder

Der har været afholdt to medlemsmøder siden sidste generalforsamling.

30. september holdt Lars Trap-Jensen foredraget *Kontroversielle ord i Den Danske Ordbog før og nu*, der gav anledning til en god diskussion efter foredraget af de dilemmaer kontroversielle ord stiller en ordbogsredaktør i. Kjeld Kristensen der var forhindret i at deltage ved mødet, bidrog efterfølgende med et indlæg til LEDA-Nyt 72 om DDO's beskrivelse af ordet *frigid*, som Den Danske Ordbogs redaktion svarede på i LEDA-Nyt 73.

1. december var LEDA på besøg hos *Lex.dk*. Niels Ehlers Koch bød velkommen og præsenterede Lex.dk som helhed, og derefter fortalte Erik Henz Kjeldsen og Marie Bilde Rasmussen om arbejdet med at revidere og forny *Den Stor Danske*.

Den 31. marts, i dag, skulle vi hørt Peter Juul Henriksen fortælle om Sprognævnets del af COR-projektet i et foredrag med titlen *Det centrale Ordregister – det leksikografiske modstykke til Det Centrale Personregister*. Desværre måtte Peter med kort varsel melde afbud.

Bestyrelsesmøder

Bestyrelsen har i det forløbne år holdt 3 bestyrelsesmøder, den 26. august, den 17. januar og den 7. marts. Møderne i august og marts blev afholdt som Zoom-møde, mens januar mødet blev afholdt som hybridmøde. Vi mener stadig at det har værdi at bestyrelsen af og til mødes fysisk, men digitale møder er et godt supplement for en bestyrelse med medlemmer fra flere landsdele. Emnerne har været de sædvanlige: medlemsmøder, LEDA-nyt og hjemmesiden.

Generalforsamling 2021

Den årlige generalforsamling 2021 blev afholdt den 17. april. På valg var Ida Elisabeth Mørch (indvalgt 2017), Malene Nellemann Madsen (tidligere Ullerlund Madsen) (indvalgt 2019) samt suppleant Henrik Køhler Simonsen (indvalgt 2020, ekstraordinært for ét år). Alle tre blev genvalgt. Bestyrelsen har i perioden 2021-2022 således bestået af Asgerd Gudiksen, Malene Nellemann Madsen, Patrick Leroyer, Ida Elisabeth Mørch, Jonas Jensen, Susanne Lervad og Henrik Køhler Simonsen. Revisor og revisorsuppleant har været Christian Becker-Christensen og Anita Ågerup Jervelund, der blev ligeledes genvalgt ved generalforsamlingen i 2020.

LEDA-Nyt

LEDA-Nyt er udkommet to gange i perioden, nr. 72 i november 2021 (33 sider) og nr. 73 i marts 2022 (25 sider). I år har foruden formanden Malene Nellemann Madsen deltaget i redigeringen. Der har ikke været mangel på stof. Foredragsholderne har alle velvilligt bidraget med artikler skrevet på grundlag af deres foredrag, og også andre har indsendt stof til LEDA, både bidrag til *Kort nyt fra den leksikografiske verden* og længere stykker.

Hjemmeside

LEDA har som bekendt også en hjemmeside og Facebook. Her annonceres medlemsmøderne og der lægges også oplysninger op om leksikografiske konferencer og andre relevante begivenheder. Vi er jo naturligvis glade for tip om arrangementer der har interesse for foreningens medlemmer – og også glade for at de der er på Facebook, husker at "like" oplagene, så de slår bedre igennem. Malene Nellemann Madsen står – ligesom de foregående år for arbejdet med hjemmeside og Facebook.

90 år er ingen alder – Peter Skautrup Centret fylder år

Mette-Marie Møller Svendsen

Som et af de nyeste skud på stammen på Peter Skautrup Centrets bemanning, så har jeg begivet mig ud i at berette lidt om centrets lange og begivenhedsrige historie i anledning af denne runde fødselsdag. Heldigvis bliver jeg undervejs i min beretning suppleret godt af mine betydeligt mere erfarne kolleger som har oplevet lidt af hvert i centrets levetid, og de har bidraget med både hyggelige anekdoter og skelsættende episoder fra årene på centret. En stor tak skal lyde herfra til dem alle!

Fra vision til institut – og om manden selv, Peter Skautrup

Peter Skautrup Centret var oprindeligt Institut for Jysk Sprog- og Kulturforskning. Instituttet startede som et privat initiativ af Peter Skautrup, og det blev til ved et stiftermøde den 19. december 1932. Fondsbevillinger var nødvendige for at drive instituttet indtil det blev til et universitetsinstitut i 1973. Instituttets hovedopgave var klar fra starten af: Peter Skautrup ville skabe en ordbog over de jyske dialekter som kunne afløse H.F. Feilbergs gode, men ufuldstændige værk *Bidrag til en ordbog over jyske almuesmål* (1885-1914).

Peter Skautrup var docent i dansk fra 1928-1934, senere professor i nordiske sprog på Aarhus Universitet fra 1934-1966, samt rektor for Aarhus Universitet i årene 1953-1955. Og så var han en ekstremt produktiv mand. At give sig i kast med så omfattende et projekt som Jysk Ordbog ville have været afskrækkende for de fleste. Som professor på Aarhus Universitet og mangeårig medarbejder på Jysk Ordbog Kristian Ringgaard skriver: ”En dialektordbog er hverken en ensproget eller en tosproget ordbog, men en mangesproget. At indsamle og redigere alle jyske dialekters samlede ordforråd med udtale, bøjningsformer og betydningsnuancer er et overvældende arbejde” (1982: 23). Men professor Skautrup lod sig ikke afskrække. Han beskrives af dem der kendte ham som en ukuelig optimist der gik til sit arbejde med Jysk Ordbog med stor iver og utrættelighed. Skautrup besad en ret unik forståelse af det materiale han arbejdede med, som det fx kom til udtryk i udgivelsen *Et Hardsysselsmål* (1927-1930 + 1979):

Under gennemlæsningen forbløffes man over, hvordan Skautrup på én gang ser dialekten indefra, véd, hvor vid horisonten er, kender følelser, meninger og anskuelser, kender det daglige arbejde, kender sorg og glæde og højtidsstunder, og dog samtidig er i stand til at stille sig udenfor og ovenover og beskrive det alt sammen med videnskabsmandens rolige overblik. (Ringgaard 1982: 22)

Figur 1. Professor Skautrup med studenterhue, et billede taget under dialektcykelturen i 1940. Foto tilhører Universitetshistorisk Udvalg.

Skautrup var også en mand der var god til at sætte projekter i søen. Fx tog han i sommeren 1940 på cykeltur med et hold studenter for at fastlægge jyske dialektgrænser. Studenterne såvel som professor Skautrup cyklede fra Hundslund nær Horsens til Han Herred iført studenterhuer, og de har nok vakt en del opsigt hvor de kom frem, se figur 1 og 2.

Figur 2. Holdet fra dialektcykelturen, 1940.

Meddelere i massevis – heldigvis!

Indsamlingsarbejdet til Jysk Ordbog har været et omfattende og årtier langt stykke arbejde, se figur 3. Peter Skautrup fik etableret gode kontakter over det meste af Jylland, og indsamlingen bestod af mange forskellige former for materiale: lydoptagelser, spørgelistebesvarelser og punktoptegnelser af personer med filologisk baggrund. Dertil også excerperinger af en stor mængde stof: ældre utrykte samlinger som fx forarbejder til Moths ordbog, dialektbeskrivelser, topografiske beskrivelser, lokalhistoriske årbøger, folkloristisk faglitteratur, skønlitteratur af jyske forfattere eller skrevet på jysk dialekt og anden faglig tidsskriftlitteratur, fx Danske folkemaal (Hansen 2011: 310).

Jysk Ordbog var heldig med den store interesse som hurtigt indfandt sig omkring projektet. Mange meddelere var villige til at dele deres viden om deres ungdoms og barndoms sprogbrug på landet, og når redaktionen senere oplevede huller i materialet kunne der indrykkes en avisannonce, se figur 4. I dag består Jysk Ordbogs seddelsamling af mere end tre millioner sedler, som er grundlaget for redaktionen af Jysk Ordbog (se også figur 5 og 6).

Leksikografiske redaktionsprincipper og udfordringer – og en ordbog på nettet

Peter Skautrup var i årene 1922-1928 tilknyttet storværket Ordbog over det danske Sprog (herefter ODS), fra 1924 som medredaktør, og blev i den tid fuldt udlært i

Figur 3. Peter Skautrup i felten, taget i 1934. Fotograf er sandsynligvis H.P. Hansen. Billedet tilhører Universitetshistorisk Udvalg.

Figur 4. Der søges meddelere! Avisannonce fra Jysk Ordbog i Vestkysten, 21. maj 1986.

Figur 5. Kirsten Lyshøj og Torben Arboe i biblioteket, 1995.

ordbogsarbejdets mange facetter (Ringgaard 1982: 21-22). Redaktionen af Jysk Ordbog tog derfor udgangspunkt i den samme grundige og stringente tilgang som i ODS. Redaktionsprincipperne har i løbet af de mange år måttet tilpasses nye tider. Fx betød redaktionsreglerne i 70'erne at en ordbogsartikel så således ud:

Betydningsangivelser og forklaringer var undertiden vidtløftigt formuleret, med omfattende anvendelse af forkortelser og faglige betegnelser. Den anvendte lydskrift var stort set kildernes egen, nu og da meget detaljeret og vanskeligt sammenlignelig med andre kilders. De valgte citater havde ikke kun til opgave at uddybe betydningsangivelsen eller forklare kontekst, men også at påvise ordets forekomst i alle dele af det angivne brugsområde. (Hansen 2020: 137)

I 1980'erne gjorde ønsket om at Jysk Ordbog skulle kunne ramme betydeligt bredere, så også den almindeligt interesserede kunne få glæde af materialet, at materialet blev præsenteret med større overskuelighed og enkelhed (Hansen 2020: 137). Onlineudgaven fra 2000 tog også udgangspunkt i de forenkede og mere brugervenlige principper, som blev yderligere tilpasset med den nye onlineudgave i 2017.

Apropos Jysk Ordbog online, så var det noget af en begivenhed da Jysk Ordbog kom på nettet. Flere tusind besøgende lagde turen forbi hjemmesiden den første måned, og redaktionen modtog en lang række interesserede henvendelser med spørgsmål til jyske ord (Sørensen 2000: 2). Dertil kom der også spørgsmål af anden karakter, som blev videresendt til kollegerne på bl.a. Dansk Sprognævn og Afdeling for Navneforskning (jf. Sørensen 2003: 3) – så nemt og ligetil var det at komme til Jysk Ordbog på nettet.

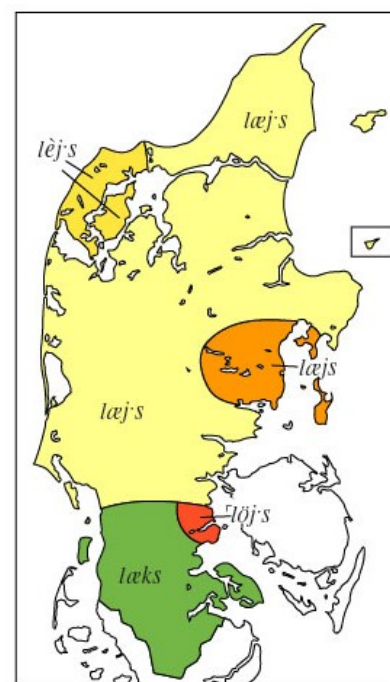
En stor del af det leksikografiske arbejde kredser om den visuelle formidling af de geografiske informationer omkring hvert lemma i form af udbredelses- og udtalekort, se figur 7. Da onlineformatet for ordbogen blev en realitet var det en gave sendt fra himlen, da det gav betydeligt bedre muligheder end ved et trykt format: der var ingen begrænsninger for hverken mængden af information eller kort. Og så kunne redaktionen ellers udfolde sig frit.

En lille anekdote

I 1961 fik instituttet royalt besøg. Et notat om den særlige anledning er blevet nedfældet i instituttets dagbog af lektor Mette Kunøe, og det giver et glimrende indtryk af både besøget og den daglige gang på centret, se figur 8.

Figur 6. Tre ihærdige redaktører i seddelsamlingen: Ove Rasmussen, Viggo Sørensen og Torben Arboe. Foto: Preben Hupfeld, Århus Stiftstidende 1993.

Figur 7. Et udtalekort for lemmaet *læktie*.

13.5 Instituttet havde i dag besøg af Deres Majestæter Kongen og Dronningen, Rektor og diverse andre notabiliteter. Besøget var kort, men kastede dog en vis glans over Inst. Dronningen udtalte: „Jeg har altid syntes, dialekter var så morsomme.“ og Majestæterne beså interesseret meddelelserkortet under Rektors kyndige vejledning; her bemærkede Kongen, at vi desværre ingen meddelere havde i Trend. Derefter gik selskabet skyndsomt videre til professor Skautrups kontor uden dog at komme i karambolage med dørene. Instituttet var i dagens anledning blevet støvet af, og der var ryddet op til åbenbarhed, hverken kaffekopper eller cigaretskod var at se.

Figur 8. Notat af Mette Kunøe i anledning af det royale besøg på instituttet i 1961.

Peter Skautrup Centret i dag, og i fremtiden

Peter Skautrup Centret fortsætter i 2022 det gode arbejde med de jyske dialekter i arbejdets mange afskygninger. Fx har Inger Schoonderbeek Hansen udgivet Tænkepause nummer 100, *Jysk* (se figur 9), Torben Arboe har *Thy-ordbog* lige på trapperne, der har været aktiviteter med fagfæller på konferencer (se figur 10) og formidling til et mere alment interesseret publikum på bl.a. Sprogense, Sandbjergmødet og Kulturmødet Mors.

Der arbejdes på flere projekter, bl.a. en digitalisering af Jysk Ordbogs seddelsamling samt studier inden for perceptuel dialektologi, se figur 11. To nye redaktører er kommet til i de sidste par år og er i fuld sving med at blive oplært i de mange nuancer af redaktionshåndværket. Spørgelistesamlingens data er også snart færdigdigitaliseret.

Figur 9. Inger Schoonderbeek Hansen fortæller om Tænkepause nummer 100, *Jysk*.

Figur 10. Oplæg til NFL i Lund. Foto taget af Pär Nilsson/NFL-arrangørerne.

Figur 11. Kristoffer Friis Bøegh og praktikant Ilaria Iannaccone analyserer data.

Centrets medarbejdere har arvet den samme ukuelige optimisme som dets grundlægger besad:

Uanset hvilke – praktiske eller administrative – vanskeligheder, vi er stødt på, så er der ingen af Jysk Ordbogs medarbejdere, der kunne drømme om en bedre arbejdsopgave. Tro det eller ej: ordbogsarbejdet er fuldt af overraskelser, udfordringer, erfaringer [...] Hvad mere kan man forlange? (Sørensen 2008: 2-3)

Tak for at læse med i denne lille beretning om centrets 90-årige historie! Hvis du er interesseret i at vide mere om Peter Skautrup Centret og dykke ned i professor Skautrups dialektcykeltur, så findes der mere om begge emner i *Ord & Sag* 42, som udkommer i december.

Litteratur

- 1940: Dialektturen. I: <<https://auhist.au.dk/showroom/galleri/albummer/album001>>. Tilgået 30. september 2022.
- Feilberg, Henning F. 1886-1914. *Bidrag til en ordbog over jyske almuesmål*. København: Universitets-jubilæets danske samfund.
- Hansen, Inger Schoonderbeek 2011. "Livslange indsatser – om arbejdet hen imod Jysk Ordbog". I: Torben Arboe & Inger Schoonderbeek Hansen (red.) *Jysk, ømål, rigsdansk mv. Studier i dansk sprog med sideblik til nordisk og tysk. Festskrift til Viggo Sørensen og Ove Rasmussen udgivet på Viggo Sørensens 70-års dag den 25. februar 2011*. Århus: Peter Skautrup Centret for Jysk Dialektforskning, Nordisk Institut, Aarhus Universitet, 300-316.
- Hansen, Inger Schoonderbeek 2020. "Jysk Ordbog – af hvem, til hvem og hvorfor?" I: Sandström, Caroline, Forsberg, Ulla-Maija af Hällström-Reijonen, Charlotta Lehtonen, Maria Ruppel, Klaas (red.) *Nordiska studier i lexikografi 15*. Helsingfors: Nordisk forening for leksikografi, 135-143.
- Jysk Ordbog, udgivet af Peter Skautrup Centret for Jysk Dialektforskning*. 1970-. I: <jyskordbog.dk>. Besøgt august 2022.
- Peter Skautrup Centrets hjemmeside. I: <jysk.au.dk>. Tilgået 30. september 2022. Herunder: Centrets historie.
- Ringgaard, Kristian 1982. "Peter Skautrup, 21. januar 1896 – 5. august 1982." I: <https://auhist.au.dk/fileadmin/www.auhist.au.dk/filer/Skautrup_nekrolog.pdf>. Tilgået 30. september 2022.
- Sørensen, Viggo 2000. "Året, der gik – beretning fra institut og ordbog". I: *Ord & Sag* 20, 2-3.
- Sørensen, Viggo 2003. "Året, der gik – beretning fra institut og ordbog". I: *Ord & Sag* 23, 2-3.
- Sørensen, Viggo 2008. "Året, der gik – beretning fra institut og ordbog". I: *Ord & Sag* 28, 2-3.

Mette-Marie Møller Svendsen
AC-medarbejder, ordbogsredaktør
Jysk Ordbog, Peter Skautrup Centret for Jysk Dialektforskning
Aarhus Universitet
mms@cc.au.dk

Rapport fra 16. Konferensen om Leksikografi i Norden, Lund 27.-29. april 2022

Patrick Leroyer og Henrik Køhler Simonsen

Årets tema for 2022-udgaven i rækken af NFL-konferencer var ”leksikografiske udfordringer”. Det må siges at være et velvalgt tema, eftersom det nordiske leksikografiske samarbejde i et par år har været stærkt udfordret af de sociale restriktioner, der blev indført på grund af COVID-pandemien. Selve NFL-Konferencen, der var planlagt til at skulle afholdes i 2021, måtte i første omgang aflyses og udskydes i et år, men endelig lykkedes det!

Vejrguderne i Sydsverige har sikkert også synes, det skulle fejres, for de viste sig fra deres bedste side, og konferencedeltagerne kunne nyde et gudsbenådet vejr i de små 3 dage, som konferencen varede. Læg dertil den særlige atmosfære og historiske charme, som den sydsvenske katedralstad besidder, så har man allerede ryddet nogle af udfordringerne for en vellykket leksikografisk konference af vejen.

Konferencen var arrangeret af Nordisk Forening for Leksikografi og Svenska Akademiens ordbogsredaktioner i hhv. Lund – hvor konferencedeltagerne blev budt velkommen den 26. om aften med officielle taler, bobler og madtelt i haven – og Göteborg.

Konferencen har modtaget støtte fra NORDPLUS Nordens Sprog, Svenska Akademien og Meijerbergs Arkiv för svensk ordforskning. Selve konferencen blev afholdt i Palestras historiske og smukke lokaler, og i pauserne sad konferencedeltagerne og nød hinandens selskab, det dejlige vejr og ikke mindst udsigten til Lunds Universitets måske allersmukkeste bygning.

Der var indbudt tre keynote speakers, der hver især pegede på tre særligt udfordrende perspektiver for leksikografi, som er tætforbundne med hinanden:

1. at sikre et solidt og validt datagrundlag trods den nutidige dataoverflod, som paradoksalt nok er blevet leksikografiens luksusproblem
2. at gøre dette grundlag så tilgængeligt som muligt gennem præcise, målrettede og retvisende datapræsentationer – blandt andet sproglige beskrivelser –
3. og til stadighed at tjekke nytteværdien og receptionen af de leksikografiske data og deres præsentation hos de intenderede brugere, som tit og ofte ikke selv ved, hvad de gerne vil have, eller hvad der fungerer bedst for dem, men som i sidste ende legitimerer hele leksikografiens eksistensgrundlag. For brugerne skal høres!

De tre keynote speakers var:

1. Dirk Geraerts (KU Leuven), Does the data deluge redefine the dictionary?
2. Lisa Holm (Lunds Universitet), Lexikal verbsemantik i tre dimensioner – en möjlig ingång till lexikografisk beskrivning?
3. Carolin Müller-Spitzer (University of Mannheim), The user in focus - what does that really mean?

Derudover var der en myriade af andre interessante indlæg fra nordiske leksikografer, hvor forskelligartede udfordringer omkring ordbogsarbejde blev løst med bravur. Selve programmet og de indsendte abstracts kan i øvrigt tilgås på konferencens hjemmeside her: <https://nordisk-leksikografi.com/konferenser/konferens-lund-2022/>.

Vi har begge deltaget i stort set alle NFL-konferencer siden 1999 og endnu en gang har vi fået masser af ny viden og inspiration med hjem. Det var også godt at gense alle vores gode kollegaer efter COVID-pausen. Så deltager vi i den næste NFL-konference, som jo allerede er ved at blive planlagt af vores kollegaer i Bergen? Et klart ”JA” herfra.

Så – tak Lund for denne gang, det var så bra, og vi ses i Bergen!

Patrick Leroyer
Lektor
Institut for Kommunikation og Kultur
Center for Leksikografi
Aarhus Universitet
pl@cc.au.dk

Henrik Køhler Simonsen
Ekstern lektor, PhD, MA, MBA
Department of Management, Society and Communication
Copenhagen Business School
hks.msc@cbs.dk

Kend din leksikograf! –

Denne gang giver vi ordet til Simonetta Battista fra *Ordbog over det Norrøne Prosasprog*.

Hvornår og hvordan kom du til at arbejde med faget?

Jeg læste fremmedsprog og litteratur ved universitetet i Macerata, Italien, hvor jeg kommer fra, og som studerende var jeg meget fascineret af faget germansk filologi. Jeg kunne især godt lide den komparative tilgang til de forskellige germanske sprog i middelalderen. Jeg tog flere eksaminer i germansk filologi og kom til Danmark i forbindelse med mit speciale og for at læse nogle relaterede fag på overbygningen, som kandidatuddannelsen hed dengang.

I 1997 færdiggjorde jeg et italiensk finansieret ph.d.-studium med en afhandling om oversættelse og bearbejdelse i tre apostelsagaer, som stammer fra latinske kilder. Fra 1998 til 2003 havde jeg en deltidsstilling som videnskabelig medarbejder ved Det Arnamagnæanske Institut. Samtidig havde jeg en deltidsstilling ved Ordbog over det Norrøne Prosasprog (ONP) som redaktionel assistent. Jeg fortsatte i en lignende stilling på ordbogen indtil 2010, hvor jeg blev ordbogsredaktør på fuld tid.

Så man kan sige, at jeg gradvis kom til at beskæftige mig med leksikografi, og jeg opfatter mest mig selv som en filolog med fokus på den leksikografiske beskrivelse af sproget.

ONP er et projekt, som blev startet af den Arnamagnæanske Kommission i 1939 og som i tidens har løb udviklet sig til en digital ressource (<onp.ku.dk>). Ordbogens korpus består af tekster som er overleveret i håndskrifter fra Middelalderen. Vi er på nuværende tidspunkt 5 redaktører med forskellige baggrunde og nuancerede kompetencer. Vores leksikografiske arbejde er baseret primært på videnskabelige udgaver, og vi har at gøre med unormaliseret ortografi, varianter, emendationer, og somme tider med citater taget direkte fra et håndskrift. Jeg mener derfor, at vi er bedst placeret i krydsfeltet mellem filologi og leksikografi.

Hvad kan du lide ved leksikografi?

Jeg kan godt lide at uddybe, hvordan man beskriver verdenen igennem sproget og dets nuancer. Jeg synes det er fascinerende at se, hvordan man har brugt det samme ord i alle mulige sammenhænge, især de mest kreative. Kreativiteten viser sig især, når man kigger på oversatte tekster i sammenligning med deres forlæg, men i det hele taget hver gang et ord forekommer i en uventet kontekst med en særlig betydning.

Jeg kan også godt lide det team-arbejde, som vores projekt indebærer, og det leksikografiske miljø, som mine kolleger og jeg er en del af ved de forskellige leksikografiske konferencer. Jeg synes, at det rart at dele erfaringer med folk, som kommer fra så mange forskellige og mangfoldige projekter.

Hvad bryder du dig ikke om ved feltet?

Jeg bryder mig ikke om, at leksikografi somme tider ikke bliver regnet som rigtig forskning, i hvert fald hvis man kigger på vores stillingsplacering. Man tror åbenbart, at det kun drejer sig om at samle og ordne leksikografiske data, men det kræver faglig kompetence og fordybelse, ikke mindst når man arbejder med materiale, som både historisk og kulturelt ligger langt tilbage i tiden.

Har du nogen leksikografiske kæpheste?

Jeg startede på ordbogen som studentermedhjælper for over 25 år siden og har stort set været igennem alle de forskellige stadier i ordbogsarbejdet: indtastning, behandling af tekstvarianter og emendationer, håndtering af udenlandske paralleller, suppleringsmateriale fra tidligere ordbøger og siden 2010 redigering af artikler. Jeg hæfter mig nok ekstra meget ved "hvordan vi plejer at gøre tingene". Og jeg går meget op i at finde udenlandske paralleller til de norrøne citater: jeg synes, at det altid giver et ekstra hint til defineringen af et lemma. Givet min italienske baggrund har jeg også en større tendens til at bruge "lærde" danske ord i definitionerne, som lyder naturlige i mine øre men måske ikke hører til i daglig brug i dansk. Det bliver ikke altid modtaget lige godt af mine kollegaer, så nogle gange ryger de ud igen.

Hvad er du mest stolt af at have lavet?

Jeg er stolt, hver gang jeg afslutter en artikel, især når jeg bliver færdig med store ord, dvs. ord med mange eksempler. Jeg tror nok, at det jeg er mest stolt af at have lavet, var mit første store ord som redaktør, substantivet *hús*, som omfatter over 500 citater. Siden den gang har jeg haft meget større ord, men den første gang glemmer man aldrig.

Hvad er din største bommert?

Jeg er bange for, at jeg ikke har begået min største bommert endnu, eller måske er min største bommert tilbagevendende. Jeg synes nemlig, at mit arbejde er fascinerende men også ret svært, og det er en konstant udfordring at prøve at begribe, hvad et bestemt ord betyder i en bestemt kontekst. I modsætning til tidligere ordbogsværker, som kun viser udvalgte, repræsentative eksempler på hver betydning under et bestemt lemma, har vi på ONP den målsætning at behandle og definere hvert eneste citat i vores samling. Det sker ofte, at man, efter at have sorteret næsten alle de excerperede eksempler, står tilbage med nogle som er svære at placere, fordi man ikke har noget at gå ud fra til at bestemme den præcise betydning. Der tror jeg, at jeg nemt kan komme til at begå en bommert eller flere.

Fortæl en god leksikografisk anekdote

Jeg har ikke en decideret anekdote, men jeg synes, det var interessant at grave i nogle gamle dagbøger, den såkaldte "Blå Bog", som Ole Widding, den første hovedredaktør på ordbogen, førte over seddeludskrivningsarbejdet i rigtige gamle dage. Der kan man læse om de mange overvejelser, han gjorde sig omkring udgaver og kildematerialet, principperne for excerperingen, og den nøje bogføring af antallet af udskrevne sedler og udskriveres navne. Der er også sjove ting indimellem, og de fortæller en del om projektets historie.

Beskriv en typisk leksikografisk arbejdsdag/arbejdsproces for dig

Arbejdsdagene ligner både hinanden og er forskellige. Min og mine kollegaers hovedopgave er at strukturere de excerperede citater under et bestemt lemma i afdelinger, definitioner, fraser, kollokationer osv. Vi laver også suppleringsarbejde, for at sikre os, at ONP indeholder alle de citater, som tidligere ordbøger har, ud over en del ekstra materiale. Så arbejdet følger en fast procedure, og der er nogle dele af det, som er ret mekaniske og kompilatoriske. Men selve redigeringsprocessen kan være meget varieret og man får ofte gode overraskelser og finder nye betydninger eller sjove citater, som er udfordrende på en eller anden måde. Det gør, at arbejdet aldrig bliver kedeligt.

Hvilket opslagsværk kan du ikke undvære?

Jeg kan nok ikke undvære Fritzners *Ordbog over det Gamle Norske Sprog*, som er ONP's forgænger og en stor inspirationskilde til struktureringen af ordbogsartiklerne. Jeg er også meget glad for de moderne oversættelser af Islændingesagaerne og Oldtidssagaerne, som Annette Lassen har redigeret. I det hele taget er jeg meget taknemlig for, at der findes en del hjælpemidler til bedre at tilgå teksterne og deres kontekst.

Har du en leksikografisk våd drøm?

Det er uden tvivl at se ONP færdig!

Simonetta Battista
ordbogsredaktør
Ordbog over det Norrøne Prosasprog
Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab
Københavns Universitet
sb@hum.ku.dk

Kort nyt fra den leksikografiske verden

På denne plads bringer LEDA-Nyt korte nyheder fra den leksikografiske verden. Alle redaktioner og enkeltpersoner opfordres til at sende korte, telegramagtige nyheder ind til LEDA-Nyt. Omfanget er normalt ca. 200 ord. Nyhederne sendes til Asgerd Gudiksen, gudik@hum.ku.dk. Deadline for LEDA-Nyt 75 er 1. februar 2023.

Jysk

I juni udkom Aarhus Universitetsforlags Tænkepause nr. 100, der har den passende titel *Jysk*. På 60 sider skriver en skabsjyde (Inger Schoonderbeek Hansen) om de forskellige slags jysk, som der stadig er rester af både *nuerenfywrs*, *wæsterfræ'*, i *Kro-njylland* og, ikke mindst, i *Synnejylland*. Læserne rejser med tilbage til landskabslovenes tid, hvor de tidligste beviser for jysk findes, og de oplever det vaskeægte drama, dialekterne i Danmark kom til at spille hovedrollen i. *Jysk* kommer også omkring lyspunkter i form af jyske sange, det sønderjyske kaffebord og *mojn*, som endda er med i *Den Danske Ordbog*. Endelig råder *Jysk* læserne til at slå op i *Jysk Ordbog*, eller *Ømålsordbogen* eller *Bornholmsk Ordbog*, for at få adgang til en skatkiste med landbefolkningens sprog- og kulturhistoriske guld. Bogen kan købes på <https://unipress.dk/udgivelser/j/jysk/>.

Alle 100 Tænkepauser er skrevet af forskere ved Aarhus Universitet, men jubilæet giver forskere ved andre danske universiteter mulighed for at byde ind. Har du lyst til at skrive en Tænkepause, fx med titler som Ordbog, Leksikon, Ømål eller Bornholmsk, så er der rig lejlighed til at formidle sin forskning i kortform og til et interesseret og meget engageret publikum.

Inger Schoonderbeek Hansen, Jysk Ordbog, Aarhus Universitet

Sproglige tildenser – 50 sproglige forandringer i dansk

Sproglige tildenser hedder sådan, fordi bogen behandler ord og udtryk som har været aktuelle de senere år, og det i bogen beskrives hvordan disse ord har forandret sig eller er i gang med det. Fx bliver ordet *tendens* af nogle nu udtalt *tildens*. Andre ord og udtryk hvis sproglige forandring gennemgås i bogen, er fx *akavet*, *Belarus*, *bære den af* (*bære nag*), *danskerne*, *det' fordi*, *det kan noget*, *det er SÅ fint*, *hustru*, *i streg*, *indianer*, *kigge ind i*, *latterligt* (adv.), *manden min*, *naile*, *nurgh*, *solbrændt*, *super*, *vitterligt* og *ægte*. Bogen er skrevet af seniorforsker ved Dansk Sprognævn Marianne Rathje, som også skriver ugentlige klummer i Politiken. Det er 50 af disse sproglige klummer som er samlet i bogen, der også indeholder en nyskrevet indledning om sprogforandring med et afsluttende afsnit, som er et bud på hvad fremtiden bringer når det gælder tre sprogemner der bekymrer lægmand, nemlig engelske lån, bandeord og sprog på sociale medier, set ud fra forskningen på områderne.

Bogen udkom 16. september 2022 på Syddansk Universitetsforlag. Den kan købes i boghandlen eller på forlagets hjemmeside: <https://www.universitypress.dk/shop/sproglige-tildenser-3957p.html>. Bogen er på 144 sider og koster 198 kr.

Marianne Rathje, Dansk Sprognævn

Ordbogsudgivelser fra DSL

Det Danske Sprog- og Litteraturselskab udsendte i 2022 to digitale ordbøger. Renæssanceordbog udkom 21. januar som en del af projektet Musik og Sprog i reformationstidens danske salmesang (læs mere her: <https://dsl.dk/newsitems/musik-og-sprog-i-reformationstidens-danske-salmesang>), og den 22 februar udkom Græsk-Dansk Ordbog (en digitalisering af C. Bergs Græsk-Dansk Ordbog fra 1864) (læs mere her: <https://dsl.dk/newsitems/graesk-dansk-ordbog-i-ny-digital-version>)

Nicolai Hartvig Sørensen, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab

Nyt nummer af LexicoNordica på vej: Nordisk leksikografi – nu og i fremtiden

Nordisk Forening for Leksikografis tidsskrift LexicoNordica udkommer snart med et nyt nummer (29). Vanen tro er hovedparten af artiklerne baseret på foredrag ved symposiet tidligere på året. I år havde symposiet temaet Nordisk leksikografi – nu og i fremtiden. Nummeret indeholder desuden anmeldelser og nyt fra NFL.

De tematiske numre fokuserer på den stadigt øgede brug af sprogteknologiske metoder og værktøjer i det leksikografiske arbejde, i en grad så man kan få den tanke at leksikografien er på vej til at blive opløst som fag og praksis. Bidragene i LexicoNordica 29 diskuterer og nuancerer på forskellig vis denne opfattelse. Der gives eksempler på hvordan sprogteknologien er i stand til at udføre flere og flere af leksikografens kerneopgaver. Men det fremgår også at leksikografiske metoder og kompetencer er nødvendige for at kunne udvikle eller forbedre sprogteknologiske applikationer. Det vil desuden fremgå at udviklingen i sidste ende ikke er bestemt af sprogteknologien isoleret set, men nærmere af mere omfattende digitaliseringsprocesser i det omgivende samfund og af de brugskontekster som ordbøger og andre leksikografiske resurser indgår i her.

LexicoNordica 29 forventes at udkomme på tryk i slutningen af 2022, ligesom forrige nummer, med temaet Nordiske ordbøger og normer, forventes at være tilgængelig online på tidsskrift.dk i starten af 2023. På samme tidspunkt afholdes det 30. symposium med temaet: Oversættelse og leksikografi i Norden. LexicoNordica modtager altid gerne forslag til bidrag til tidsskriftet såvel som symposierne. Henvendelse til hovedredaktørerne eller landsredaktørerne – se nærmere kontaktoplysninger på NFL's hjemmeside:

<https://nordisk-leksikografi.com/publikationer-1.html>

Anna Helga Hannesdóttir & Henrik Hovmark, hovedredaktører for LexicoNordica

Den 17. Konference om Leksikografi i Norden

Forrige nordiske leksikografikonference måtte udsættes flere gange på grund af corona. Den næste kommer derfor allerede til foråret. Den foregår i Bergen den 24.–26. maj 2023, og indledes traditionen tro af en uformel sammenkomst aftenen før, altså den 23. maj kl. 18. Fristen for indsendelse af abstract er 14. november 2022. Indsendelsesformular kan tilgås under "Andre rundskriv" på konferencens hjemmeside.

<https://www.uib.no/ub/fagressurser/spesialsamlingene/150997/det-gamle-og-det-nye-i-ordb%C3%B8kene>.

Redaktionen

Den 21. Euralex

Den næste Euralex-konference finder først sted 8.–12. oktober 2024. Den vil blive arrangeret af Institute of Croatian Language and Linguistics – mere får man ikke at vide endnu. Følg med på <https://euralex.org/conferences/>

Redaktionen